



**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**  
**3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA**



Ústav zdraví dětí a mládeže

**Lucie Žáková**

**Škola a rodina**  
**Prevence zubního kazu u dětí**  
*School and family*  
*Preventing children from dental caries*

*Bakalářská práce*

Praha, srpen 2010

Autor práce: Lucie Žáková

Studijní program: Veřejné zdravotnictví

Bakalářský studijní obor: Specializace ve zdravotnictví

Vedoucí práce: **Doc. MUDr. Hana Provazníková, CSc.**

Pracoviště vedoucího práce: **Ústav zdraví dětí  
a mládeže 3. LF**

Datum a rok obhajoby: 16. září 2010

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

Prohlašuji, že odevzdaná tištěná verze práce a verze elektronická, nahraná do Studijního informačního systému (SIS 3. LF UK), jsou totožné.

V Praze dne 25. srpna 2010

Lucie Žáková

## **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedení základní školy J. Gutha-Jarkovského v Praze, základní školy sv. Voršily v Praze, základní školy Vodičkova v Praze, základní školy Sázavská v Praze, základní školy Jana Masaryka 21 v Praze a soukromé základní školy Jana Masaryka 25 v Praze za jejich vstřícnost a ochotu zúčastnit se tohoto dotazníkového průzkumu. Dále bych ráda poděkovala doc. MUDr. Haně Provazníkové, CSc., za cenné rady a připomínky při zpracování této práce a MUDr. Ivě Lekešové, CSc., za ochotu a poskytnutí podkladů k této práci.

## **Potvrzení**

Potvrzuji, že při přípravě bakalářské práce Lucie Žákové na téma „Škola a rodina - Prevence zubního kazu u dětí“ jsem poskytla podklady pro výběr vzorku školních dětí v Praze a pro přípravu dotazníkového šetření dotazníky, pro děti a rodiče.

V Praze dne 10.5.2010

MUDr. Iva Lekešová CSc

# Obsah

<b>ÚVOD</b> .....	<b>7</b>
<b>1. VÝVOJ ZUBŮ</b> .....	<b>8</b>
1.1. VÝVOJ A PROŘEZÁVÁNÍ DOČASNÉHO CHRUPU .....	8
1.2. VÝVOJ A PROŘEZÁVÁNÍ STÁLÉHO CHRUPU .....	8
<b>2. PREVENCE ZUBNÍHO KAZU</b> .....	<b>10</b>
2.1. VÝŽIVOVÁ DOPORUČENÍ .....	10
2.2. PREVENTIVNÍ ZUBNÍ PROHLÍDKY .....	11
2.3. ZUBNÍ PRŮKAZ DÍTĚTE .....	11
2.4. FLUORIDOVÁ PREVENCE .....	12
<b>3. WHO A PODPORA ORÁLNÍHO ZDRAVÍ V 21. STOLETÍ</b> .....	<b>14</b>
3.1. ZDRAVÍ 21 – ZDRAVÍ PRO VŠECHNY .....	14
<b>4. PREVENTIVNÍ PROGRAMY</b> .....	<b>16</b>
4.1. ZDRAVÉ ZUBY .....	16
4.2. ZDRAVÝ ÚSMĚV .....	16
4.3. DĚTSKÝ ÚSMĚV .....	16
4.4. SIGNAL DENTIBUS .....	17
4.5. MĚSÍC ZDRAVÝCH ZUBŮ .....	18
<b>5. PROGRAM ZDRAVÉ ZUBY</b> .....	<b>19</b>
5.1. CÍL PROGRAMU .....	19
5.2. AUTOŘI A PODPORA PROGRAMU .....	20
5.3. INTERNETOVÉ STRÁNKY PROGRAMU .....	20
<b>6. HYPOTÉZY</b> .....	<b>21</b>
<b>7. METODIKA PRŮZKUMU</b> .....	<b>22</b>
<b>8. SLOŽENÍ SOUBORU RESPONDENTŮ</b> .....	<b>23</b>
8.1. POPIS ŠKOL .....	23
<b>9. VÝSLEDKY DĚTI</b> .....	<b>24</b>
<b>10. VÝSLEDKY RODIČE</b> .....	<b>30</b>
10.1. STATISTICKÉ VYHODNOCENÍ .....	41
10.2. VZDĚLÁNÍ .....	42
<b>DISKUZE</b> .....	<b>43</b>
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>46</b>
<b>SOUHRN</b> .....	<b>48</b>
<b>SUMMARY</b> .....	<b>49</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</b> .....	<b>51</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH</b> .....	<b>52</b>
<b>PŘÍLOHY</b> .....	<b>52</b>

## Úvod

Zubní kaz v časném dětském věku představuje závažný problém současné dětské populace. Postižení chrupu v kojeneckém a batolecím věku je pro dítě nepříznivé z hlediska psychologického i zdravotního. Jeho vznik a především následné komplikace ovlivňují nejen růst a vývoj dítěte, ale také jeho sociální adaptaci.

Dočasný chrup, i když má v dutině ústní omezené působení, je velmi důležitý pro harmonický vývoj orofaciální soustavy a má vliv na celkový zdravotní stav dítěte. Zdravé nebo správně sanované dočasné zuby plní v dutině ústní řadu důležitých úkolů. K nejvýznamnějším patří ukusování a žvýkání potravy. Dočasné zuby udržují dostatečné místo pro zuby stálé, plní funkci fyziologických mezerníků. Přítomnost dočasných frontálních zubů je nezbytná pro správnou výslovnost a je důležitá i z hlediska estetického.

Právě z těchto důvodů je velmi důležité, aby rodiče se svými dětmi pravidelně navštěvovali zubního lékaře, jehož význam je v péči o chrup nenahraditelný.

V péči o orální zdraví dětí je neméně důležitá i spolupráce rodiny se školou. Na základních školách probíhají různé preventivní programy a přednášky zaměřené na prevenci zubního kazu a správnou péči o orální zdraví. Jedním z nich je i program Světové zdravotnické organizace Škola podporující zdraví. Děti se tedy ve škole naučí, jak o chrup pečovat, je však nezbytné, aby rodiče na orální zdraví kladli stejný důraz a dětem při čištění pomáhali. Spolupráce rodiny a školy je tedy nezbytná.

# 1. Vývoj zubů

Merglová, V., Ivančáková, R. Zubní kaz a jeho prevence v časném dětském věku (6)

## 1.1. Vývoj a prořezávání dočasného chrupu

Zuby se vytvářejí během intrauterinního života, a to ve velmi časně fázi vývoje embrya. Zárodky jednotlivých zubů vznikají postupně. Jako první, asi v 6. týdnu intrauterinního života, se zakládají dočasné řezáky v dolní čelisti. Novorozenec má kromě základů všech dočasných zubů v různém stadiu mineralizace také základy stálých řezáků, špičáků a prvních molárů.

Prořezávání dočasných zubů probíhá přibližně od 6. do 30. měsíce věku dítěte.

## 1.2. Vývoj a prořezávání stálého chrupu

Zárodky zubů stálé dentice se vytvářejí jednak během intrauterinního života, jednak postnatálně. Mineralizace základů stálých zubů probíhá po narození. Stálé zuby prořezávají přibližně od 6 let do 12 let věku dítěte. Resorpce a uvolňování dočasných zubů s prořezáváním stálých zubů úzce souvisí.

Faktory ovlivňující prořezávání stálých zubů: pohlaví (u dívek se zuby prořezávají dřív než u chlapců, nejvýraznější rozdíl je u špičáků, kde může být až 9 měsíců), rasa, sociální faktory (dříve se prořezávají zuby u dětí z vyspělých zemí, bývá zde rychlejší nástup puberty, lepší celkový zdravotní stav a stav výživy).

Zubní kaz u předškolních dětí je již dlouho považován za samostatnou jednotku, dobře klinicky definovanou. První zmínky o kazu v raném věku dítěte se objevily v odborném časopise Dental Revue již v roce 1861 a za příčinu tohoto stavu byl označen dudlík



namáčený do medu a podávaný dítěti před usnutím. První, kdo v odborné literatuře použil termín *nursing bottle mouth* (kaz z kojenecké láhve), byl Fass v roce 1962. Starší termín používaný u nás byl *medový kaz* nebo *medové zuby*. Ačkoli chyby ve výživě a výživových návycích mohou mít v mnoha případech podstatný podíl na rozvoji zubního kazu, rozhodně je nelze považovat za jedinou příčinu či dokonce za nejdůležitější etiologický faktor. Terminologická nejednotnost byla odstraněna v roce 1995, odkdy se postižení kazem v časném dětství nazývá *early childhood caries* (ECC), což mnohem lépe vystihuje multifaktoriální podstatu onemocnění.

Důležitým faktorem v rozvoji kazivého procesu je transmise kariogenních mikroorganismů, především *Streptococcus mutans* z matky na dítě. Přenos se uskutečňuje slinou a nejčastěji je způsoben líbáním dítěte na ústa nebo nesprávnými hygienickými návyky při péči o dítě (např. olizování dudlíku, ochutnávání stravy stejnou lžičkou). Matka může dítěti předat jakýkoli druh bakterií.

## **2. Prevence zubního kazu**

S ústní hygienou by rodiče měli začít co nejdříve po prořezání prvních dočasných zubů do dutiny ústní, tzn. asi v 6–8 měsících věku. Zpočátku není nutné používat zubní kartáček, stačí odstraňovat zubní povlak a zbytky mléka malým kouskem gázy, bavlněnou plenkou nebo gumovým prstovým kartáčkem, tzv. prstáčkem. U nejmenších dětí je možné používat i nákusný kartáček, který slouží současně jako hračka. Pro nácvik jsou i celogumové kartáčky, které může dítě používat od 7–8 měsíců věku. První dočasné zuby by měli rodiče dětem čistit alespoň jedenkrát denně, nejlépe večer před usnutím. Dítě ve věku 2–3 roky používá zubní kartáček pouze jako hračku a není schopno si zuby vyčistit samo. Proto je důležitá aktivní účast rodičů. Čištění chrupu by se mělo provádět dvakrát denně, ráno po snídani a večer těsně před spaním. Děti ve věku 3–6 let se učí čistit chrup drobnými krouživými pohyby za dohledu rodičů. Pak dětem chrup zkontrolují a dočistí. (7)

### **2.1. Výživová doporučení**

Kariogenní stravu, bohatou na sacharidy, představuje u dětí novorozeneckého a batolecího věku podávání slazeného mléka, ochuceného mléka, ovocných šťáv či jiných cukrem slazených nápojů v kojenecké láhvi. Tyto nápoje samy o sobě by nebyly tak závažným problémem. Jejich škodlivost však výrazně stoupá, pokud má dítě láhev neustále po ruce a během dne z ní slazené nápoje opakovaně popíjí. Zvláště škodlivé jsou večer a během noci.

Stejně nebezpečné jsou také džusy a ovocné šťávy. Jedná se o látky velmi kyselé povahy (mají pH 3–4). Zubní sklovina se při kontaktu s nimi začíná rozpouštět.

Náhradou sladké tekutiny by mohly být neslazené pramenité vody, ovocné čaje.

Je nutné také omezit frekvenci podávání sladkostí (čokoláda, bonbony, sušenky apod.) zejména mezi hlavními jídly. Nejméně škodlivá je jejich konzumace současně s hlavním jídlem, resp. těsně po jídle. (3)

## **2.2. Preventivní zubní prohlídky**

Odovědnost za orální zdraví dětí nesou jejich rodiče. Právě oni by měli přivádět děti na preventivní prohlídky k zubnímu lékaři, ale ne všichni jsou si této odpovědnosti dostatečně vědomi. Prohlídky by měly probíhat v půlročních intervalech a jsou hrazeny z veřejného zdravotného pojištění. U dětí s vysokým rizikem vzniku zubního kazu by interval měl být ještě kratší, tzn. 3-4 návštěvy ročně. Preventivní prohlídky rovněž slouží k časnému zachytu zubního kazu i ostatních chorob a poruch orofaciální soustavy. Důležité jsou i z psychologického hlediska, protože dítě si zvyká na zubního lékaře, prostředí ordinace a na vyšetřování dutiny ústní.

## **2.3. Zubní průkaz dítěte**

Dne 31. ledna 2005 byl představen na tiskové konferenci České stomatologické komory Zubní průkaz dítěte, který byl připraven a vydán ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví ČR. Zubní průkaz dítěte společně se Zdravotním a očkovacím průkazem dítěte a mladistvého dostává matka pro své dítě při odchodu z porodnice. Zubní průkaz dítěte slouží k zápisu přehledné informace pro dětského lékaře i rodiče o tom, zda je dítě

v pravidelné péči praktického zubního lékaře a zda je mu poskytována některá z forem fluoridové prevence.

Půlmiliónový zubní průkaz symbolicky převzal Hurvínek, který je dítětem už celých 84 let.

#### **2.4. Fluoridová prevence**

Pravidelný denní přívod fluoridů je hlavní složkou současných preventivních programů, zaměřených na omezení výskytu zubního kazu u dětí. (2)

Fluoridy se mohou podávat v několika formách:

- **Fluoridové laky**

Lokální aplikace se provádí v ordinaci a umožňují bezpečně aplikovat vysoce koncentrované preparáty s fluoridy v malých dávkách. Laky mají antikariezní schopnost, snadno se nanášejí, ale u malých dětí je zde riziko spolknutí laku. V rámci prevence zubního kazu u malých dětí je dostatečná aplikace dvakrát až třikrát ročně.

- **Fluoridové tablety**

Podávání fluoridových tablet v prevenci zubního kazu dětem v předškolním věku se v současné době nepovažuje za významné. Odborné studie prokázaly, že v mladším předškolním věku používání tablet významně zvyšuje riziko vzniku fluorózy ve stálém chrupu. Dlouhodobé podávání tablet vyžaduje dobře spolupracující a motivované rodiče. Doporučení podávání jen na základě analýzy vzniku zubního kazu, zhodnocení celkového zdravotního stavu a příjmu fluoridů z ostatních alimentárních zdrojů.

- **Fluoridové výplachy (roztoky)**

Neměly by je používat děti mladší šesti let (riziko spolknutí), vhodné používat jako doplněk fluoridované zubní pasty.

- **Fluoridové gely**

Aplikace ve speciální lžici, čímž se ošetří všechny zuby najednou. Tento způsob je vhodný pro domácí péči, aplikaci provádí rodič.

- **Fluoridované zubní pasty**

Je to téměř ideální preventivní metoda, je zcela běžná, finančně nenáročná a široce rozšířená. Riziko je u malých dětí, které mohou značné množství pasty spolknout. Je však nutné dbát na správný výběr pasty s množstvím fluoridu odpovídající věku dítěte.

### **3. WHO a podpora orálního zdraví v 21. století**

Snahou Světové zdravotnické organizace (World Health Organization, WHO, též SZO) je podpora a zlepšení orálního zdraví, které s celkovým zdravotním stavem jedince úzce souvisí. Zlepšení orálního zdraví je možné dosáhnout na základě vytvoření vhodných preventivních programů. V roce 2005 byla v Liverpoolu na 8. světovém kongresu preventivního zubního lékařství přijata deklarace o podpoře orálního zdraví do roku 2020. Ta hovoří o tom, jak by měly jednotlivé státy podporovat orální zdraví. Deklarace má 9 bodů, které zahrnují fluoridové programy, vzdělávací programy podporující zdravý životní styl, školy by měly fungovat v prevenci chorob u dětí a mladistvých ve spolupráci s rodinou, nezbytné je i zajištění přístupu k primární péči o chrup a dutinu ústní, podporovat orální zdraví u starších obyvatel, podporovat výzkum v oblasti veřejného zdraví, vytvoření zdravotního informačního systému pro hodnocení stavu orálního zdraví, zajistit přístup k čisté vodě, zavést hygienická opatření a vhodnou a dostatečnou výživu. (1)

#### **3.1. Zdraví 21 – Zdraví pro všechny**

Záměr programu „Zdraví pro všechny v jedenadvacátém století“, přijatý světovým společenstvím v květnu 1998, chce realizovat vizi „Zdraví pro všechny“, která se zrodila na Světovém zdravotnickém shromáždění v roce 1977 a kterou zahájila Konference v Alma-Atě v roce 1978. Vize určila globální priority a deset cílů pro první dvě desetiletí jedenadvacátého století, které vytvoří pro lidi na celém světě podmínky k dosažení a udržení nejvyšší možné úrovně zdraví během jejich života. Tento dokument

„Zdraví pro všechny“ předkládá soubor metod, kterými lze dosáhnout lepší úrovně zdraví pomocí ověřených postupů vycházejících ze společných zkušeností Evropského regionu získaných v posledních 10–15 letech. Údaje obsažené v této nové politice pro Evropský region dokládají základní vztahy mezi zdravím, bídou a sociální soudržností. Ukazují přitom, jak se zdraví a snahy o jeho zlepšení začínají považovat za důležité faktory, které přispívají k větší vnitřní i vzájemné sociální soudržnosti obyvatel tohoto regionu. V kapitole *Prevence a zvládnání nemocí a úrazů*, v podkapitole *Neinfekční nemoci* je zmíněn i celosvětový problém, tedy zubní kaz. Je zde uveden příklad z Dánska, ze kterého vychází, že od zavedení systematické preventivní péče, kvalitního informačního systému v péči o ústní dutinu a zdravotní výchovu zaměřenou na ústní hygienu, včetně včasného efektivního využívání fluoridů, se Dánsko, které patřilo mezi země s nejvyšším výskytem zubního kazu u dětí, stalo jednou z evropských zemí s nejnižším výskytem zubních kazů. (8)

V cíli 8 – *Snížení výskytu neinfekčních nemocí* je deklarována snaha, aby alespoň 80 % dětí ve věku do šesti let nemělo žádné zubní kazy a dvanáctileté děti by měly mít v průměru maximálně 1,5 KPE (zkažený, chybějící nebo zaplombovaný zub).

## **4. Preventivní programy**

V České republice probíhá několik preventivních programů.

Tyto programy realizují a financují různé instituce a organizace, žádný z nich není přímo organizován státem.

### **4.1. Zdravé zuby**

Viz. kapitola č. 5

### **4.2. Zdravý úsměv**

Tento preventivní projekt byl zahájen v roce 2000.

Odborným garantem je Stomatologická klinika LF UK a FN Hradec Králové. Program financuje společnost GABA.

Cílem projektu je zlepšení stavu orálního zdraví dětí předškolního a školního věku v České republice. Realizace projektu je pomocí seminářů, přednášek, školení žáků, pravidelný nácvik správné techniky čištění zubů, dvakrát ročně aplikace fluoridového gelu. Program vyučují vyškolené dentální hygienistky.

### **4.3. Dětský úsměv**

Projekt Českého zeleného kříže podporuje společnost LBBW Bank a společnost Curaprox.

Česká stomatologická komora udělila programu svou pečeť. Projekt probíhá pod záštitou Asociace dentálních hygienistek ČR.

Cílem projektu je zlepšení orálního zdraví dětí v předškolním věku v České republice.

Základní metodou byl často opakovaný nácvik systematického čištění chrupu (10x ročně, po 30 minutách), doprovázený informacemi o zdravé výživě a prevenci kazu používáním fluoridované soli a aplikací fluoridových preparátů.



Cíle projektu:

Zavést preventivní a zdravotně podpůrný program u dětí v mateřských školách s cílem zlepšení a fixace správných orálně hygienických návyků a dosáhnout věku odpovídající vědomost o zubním kazu a možnostech jeho prevence. Plošně realizovat jednoduchý a účinný program, který by zajišťovali, společně s učitelkami, zubní lékaři a další zdravotnický personál. U rodičů dětí zvýšit úroveň vědomostí a zdravotně odpovědného chování, pokud jde o domácí péči o orální zdraví jejich dětí, a podpořit je ve snaze o nácvik správné ústní hygieny a správných stravovacích návyků.

Obecným cílem je zlepšení orálního zdraví dětí z mateřských škol a později rozšiřovat program do základních škol.

#### **4.4. Signal Dentibus**

Tento projekt realizuje společnost Signal.

Jedná se o pojízdnou, šest a půl metru dlouhou zubní ambulanci, vybavenou veškerým stomatologickým zařízením. Zaměřuje se na první a druhé třídy základních škol v Čechách i na Moravě.

Projekt je určen jak dětem, tak pedagogům i rodičům. Dětem pomáhá překonat strach ze zubního lékaře (jedná se pouze o preventivní prohlídky). Rodiče obdrží přesné informace o stavu chrupu svých dětí a učitelé dostanou pedagogické pomůcky, díky kterým mohou dětem připravit zajímavý program výuky.

Získané údaje o stavu chrupu dětí prohlédnutých v Signal Dentibusu se statisticky zpracovávají.

Projekt získal pečeť od České stomatologické komory.

#### **4.5. Měsíc zdravých zubů**

Jedná se o celostátní vzdělávací projekt zubní prevence financovaný společností Colgate-Palmolive.

Cílem je informovat o nutnosti pravidelných preventivních prohlídek a seznámit širokou veřejnost se základními a hlavně správnými návyky v oblasti ústní hygieny.

Projekt získal podporu České stomatologické komory a byla mu udělena pečeť ČSK. Zubní lékař se může do projektu přihlásit, sám si vybere den a hodinu, kdy bude v rámci projektu provádět zdarma preventivní prohlídky a individuálně vysvětlovat příchozím, jak mají správně pečovat o svůj chrup. V ordinacích jsou připraveny informační letáky pro pacienty a plakáty s ukázkami onemocnění ústní dutiny a zánětu dásní.

## 5. Program Zdravé zuby

Tento program je prvním komplexním preventivním výukovým programem zubního zdraví, určeným k výuce na 1. stupni základních škol v celé ČR.

V ČR jde o nejdéle realizovaný projekt takového rozsahu pro děti mladšího školního věku, nejenom v oblasti prevence zubního kazu, ale v oblasti ochrany a podpory zdraví na českých školách vůbec. Od roku 2005 probíhá program s podporou kanceláře WHO v ČR.

V roce 2009 projekt oslavil 10 let realizace na školách.

### 5.1. Cíl programu

Cílem programu Zdravé zuby je zlepšit zubní zdraví u dětí a mládeže, a tak vytvořit předpoklady k zajištění zdravých zubů i u dospělé populace v budoucích letech.

Program se skládá z:

- informačního manuálu pro učitele, kde jsou uvedeny odborné údaje týkající se zubního zdraví, doplněné obrazovým materiálem, tabulkami a grafy
- pracovních listů pro žáky, které interaktivním způsobem a poutavě přiblíží dětem problematiku zubního zdraví (omalovánky, soutěže, hry, kvizy apod.)
- metodické příručky pro učitele, která respektuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a začleňuje problematiku dentální hygieny do běžné výuky.

## **5.2. Autoři a podpora programu**

Tým autorů programu Zdravé zuby se skládá ze specialistů na zubní zdraví a odborníků na školní výukové programy.

Projekt je podporován Kanceláří WHO v ČR, Ministerstvem školství, Ministerstvem zdravotnictví, Českou stomatologickou komorou a Českou společností pro dětskou stomatologii.

## **5.3. Internetové stránky programu**

Program má své internetové stránky, které jsou rozděleny do 4 skupin: pro děti, pro učitele, pro celou rodinu a pro stomatology.

V sekci pro děti jsou různé testy, hádanky, křížovky, rébusy a hry, které jsou rozděleny podle věku a třídy, kterou dítě navštěvuje. Může si zde otestovat své znalosti z oblasti orální hygieny, správné techniky čištění zubů a správné výživy.

Sekce pro celou rodinu je zaměřena zejména na rodiče, kteří si zde mohou přečíst informace o zubních průkazech dítěte, o projektu Zdravé zuby, o soutěžích, ale hlavně o prevenci zubního kazu, o správné technice čištění zubů, o správné výživě, o roli rodiče v orální hygieně svých dětí.

Sekce pro učitele zahrnuje různé novinky v projektu, vyhlašování soutěží, termíny seminářů, i rady, jak učit a vést děti k orální hygieně.

Pro stomatology je zde mnoho potřebných a zajímavých informací o projektu, novinky a nabídky ke spolupráci s programem. (5)

## 6. Hypotézy

Cílem bakalářské práce je porovnání výsledků z dotazníkových šetření z roku 2004 a 2009. Dotazník byl sestaven programem Zdravé zuby a zaměřuje se na problematiku orálního zdraví u dětí z prvního stupně základních škol a u jejich rodičů.

Při dotazníkovém šetření jsem navštívila školy, které jsou součástí programu Zdravé zuby, proto předpokládám, že:

1. U dotázaných dětí bude zlepšení orálního zdraví v porovnání s dotazníkovým průzkumem z roku 2004
2. Zájem o orální zdraví v rodinách bude větší než v roce 2004

## **7. Metodika průzkumu**

Součástí bakalářské práce je dotazníkový průzkum na základních školách, zaměřený na znalosti o orálním zdraví žáků 3. tříd a jejich rodičů.

Jako prostředek k získávání informací byly použity dva typy tištěných dotazníků z programu Zdravé zuby, v plném rozsahu, z nichž jeden typ dotazníků byl pro děti a druhý typ pro jejich rodiče. Dotazníky byly zcela anonymní. Použité dotazníky jsou součástí přílohy.

Navštívila jsem stejné školy jako při průzkumu programu Zdravé zuby v roce 2004.

Ve své práci budu tedy porovnávat výsledky z dotazníkového průzkumu z roku 2004 a 2009.

Šetření se zúčastnilo celkem 6 základních škol z Prahy 1 a Prahy 2, které vyučují program Zdravé zuby již několik let.

Celkový počet dotázaných respondentů v souboru je 120 dětí a 111 rodičů.

## 8. Složení souboru respondentů

Soubor dotazovaných tvoří žáci a jejich rodiče z celkem šesti základních škol v Praze 1 a Praze 2.

Všech šest škol vyučuje již několik let program Zdravé zuby.

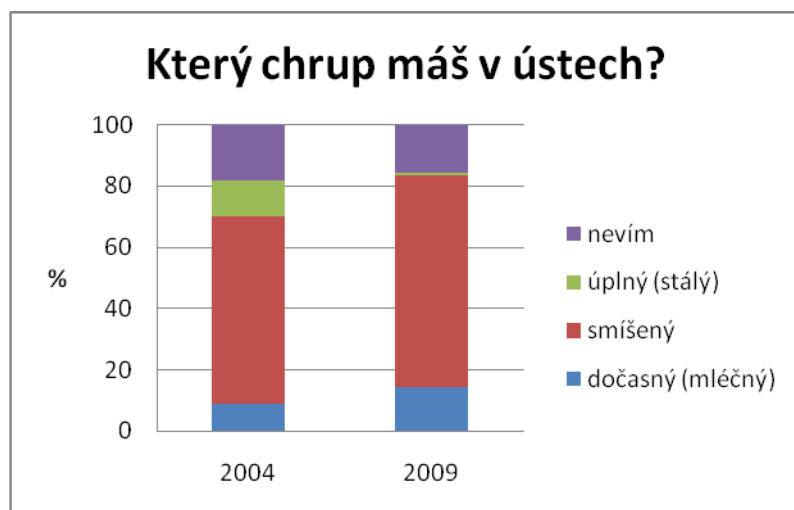
### 8.1. Popis škol

- Základní škola J. Gutha-Jarkovského, Truhlářská 22, Praha 1 : celkový počet dotázaných respondentů byl 25 dětí a 21 rodičů
- Základní škola sv. Voršily v Praze, Ostrovní 9, Praha 1: celkový počet dotázaných respondentů byl 28 dětí a 30 rodičů
- Základní škola Vodičkova, Vodičkova 22, Praha 1: celkový počet dotázaných respondentů byl 16 dětí a 12 rodičů
- Základní škola Sázavská, Sázavská 5, Praha 2: celkový počet dotázaných respondentů byl 34 dětí a 30 rodičů
- Základní škola Jana Masaryka 21, Praha 2: celkový počet dotázaných respondentů byl 8 dětí a 9 rodičů
- Soukromá základní škola Integrál pro žáky se speciálními poruchami, Jana Masaryka 25, Praha 2: celkový počet dotázaných respondentů byl 9 dětí a 9 rodičů

## 9. Výsledky děti

Dotazník se skládal z jedenácti otázek. Výsledky jsou seřazeny ve stejném pořadí, jako otázky v dotazníku.

Graf č. 1



Z grafu č. 1 vyplývá, že v roce 2004 61 % dětí označilo odpověď Smíšený, v roce 2009 to je 69,1 % dětí.

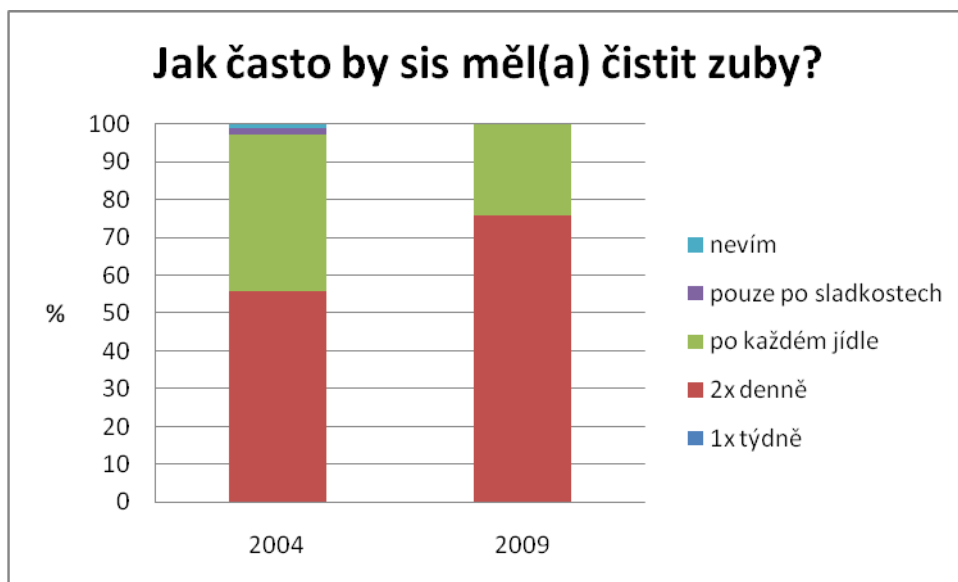
Graf č. 2





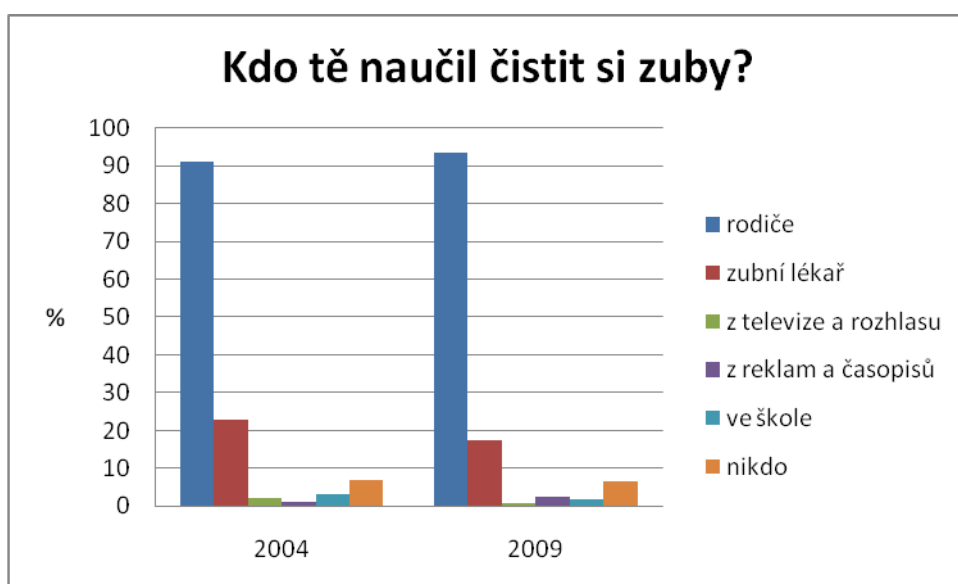
U grafu č. 2 byla nejčastější odpovědí v roce 2004 i 2009 varianta Pravidelným čištěním zubů (91,5 % a 90,8 %).

Graf č. 3



Na tuto otázku odpovědělo 2x denně 55,5 % dětí (rok 2004) a 75,8 % dětí (rok 2009). Variantu Po každém jídle v roce 2004 zvolilo 41,5 % dětí a v roce 2009 24,1 % dětí.

Graf č. 4



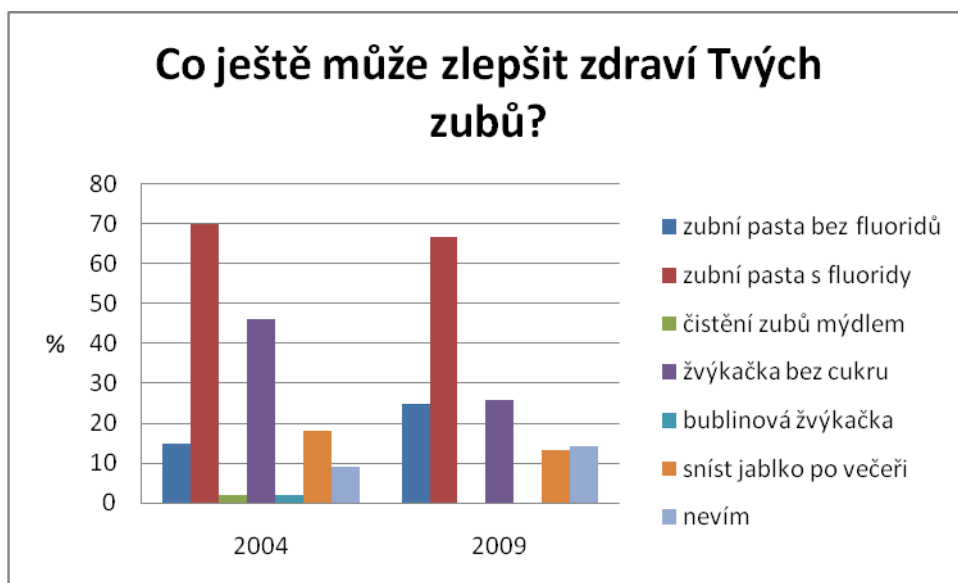
U grafu č. 4 jsou výsledky z roku 2004 podobné jako z roku 2009. Nejčastější odpověď je varianta Rodiče, druhá nejčastější je Zubní lékař. Variantu Nikdo v roce 2004 i 2009 zvolilo 7 % dětí.

Graf č. 5



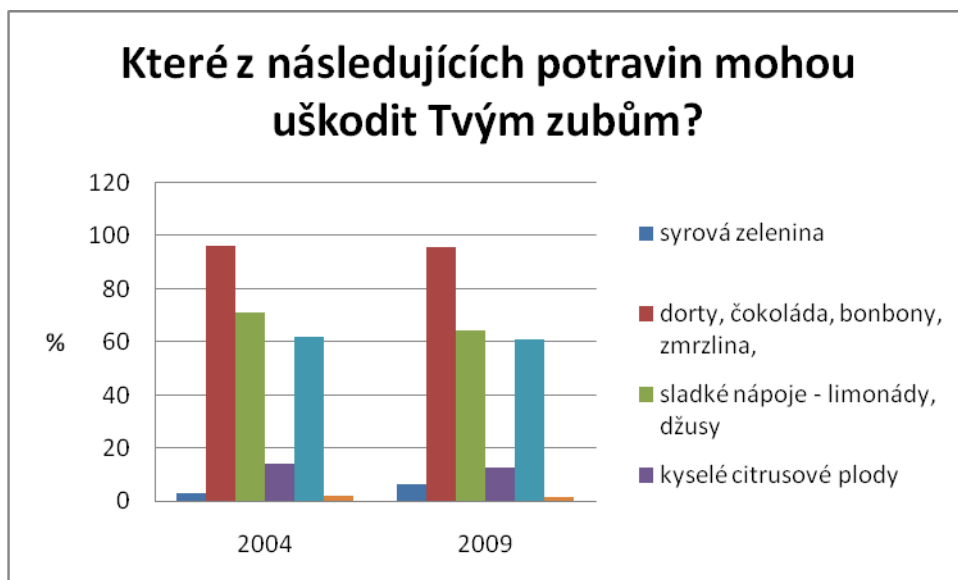
U této otázky (graf č. 5) bylo možné zvolit pouze jednu variantu. Zatímco v roce 2004 byla nejčastější odpověď Žvýkat žvýkačku bez cukru (52 % dětí), v roce 2009 to byla odpověď Vypláchnout si ústa (57,5 % dětí). Ostatní odpovědi byly podobné v roce 2004 i 2009.

Graf č. 6



Z grafu č. 6 vyplývá, že v roce 2004 i 2009 byla nejčastější odpovědí varianta Zubní pasta s fluoridy. Druhou nejčastější odpovědí byla varianta Žvýkačka bez cukru.

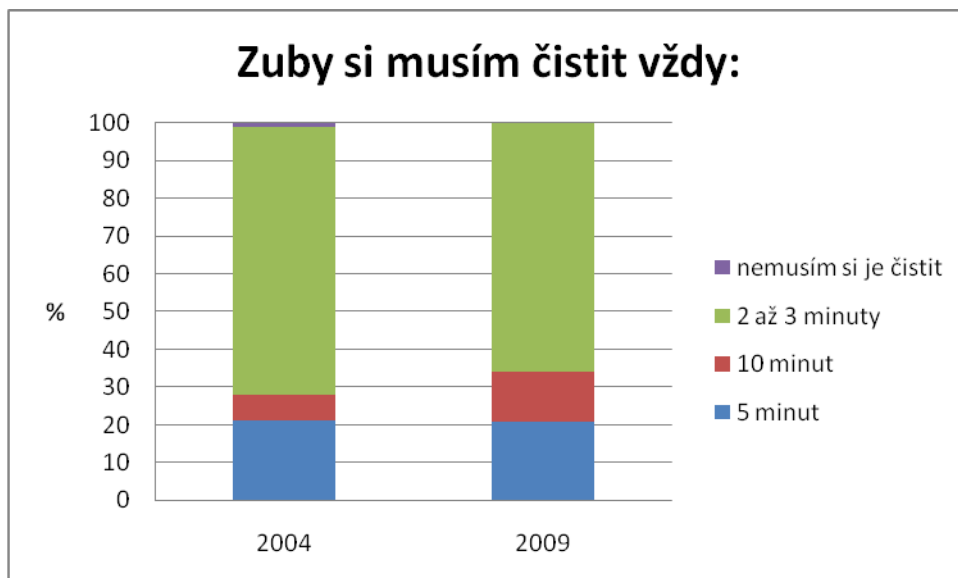
Graf č. 7



U této otázky bylo možné zvolit více odpovědí. Nejčastěji děti volily variantu Dorty, čokoláda, bonbony, zmrzlina (96 % dětí v roce 2004 i v roce 2009). Druhou nejčastější odpovědí byla

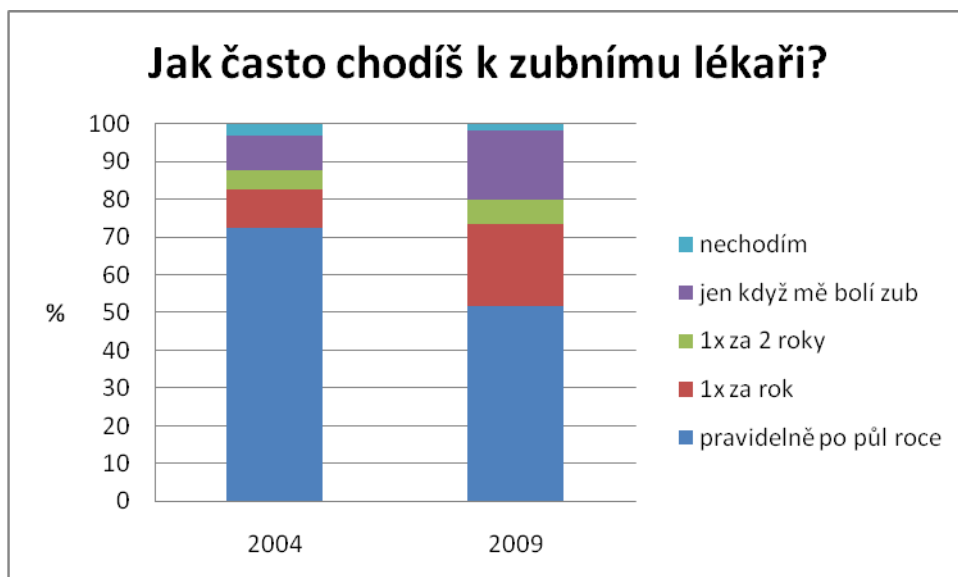
varianta Sladké nápoje – limonády, džusy (71 % dětí v roce 2004, 64 % v roce 2009).

Graf č. 8



U této otázky je rok 2004 (71 %) podobný jako rok 2009 (65,8 %), nejčastější odpověď je varianta 2 až 3 minuty.

Graf č. 9



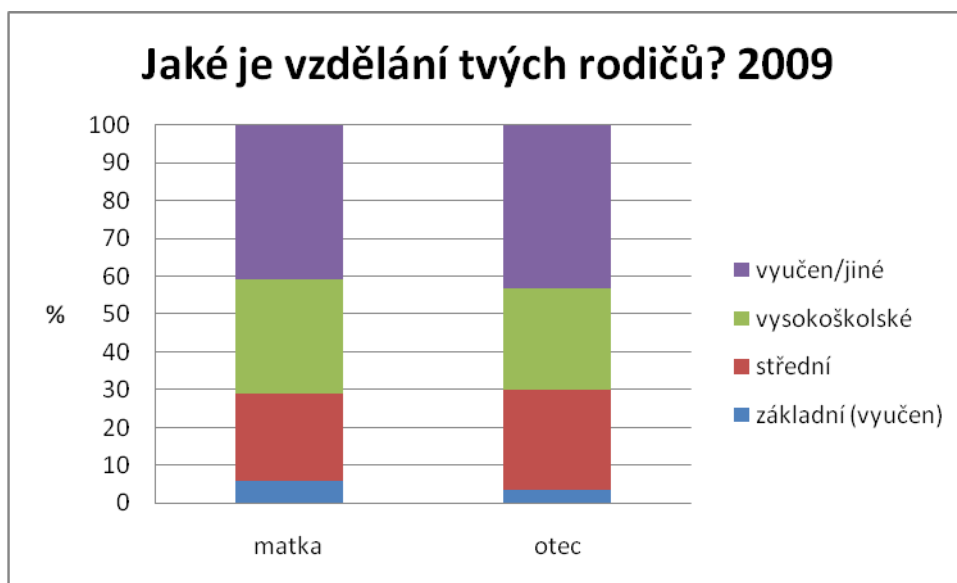
Variantu Pravidelně po půl roce zvolilo v roce 2004 72,4 % dětí, v roce 2009 to je jen 51,6 % dětí. Zatímco v roce 2004 zvolilo

variantu *Jen když mě bolí zub* 9,3 % dětí, v roce 2009 to je už 18,3 %. Tento výsledek je velmi znepokojující.

**Otázka č. 10: Chceš se ve škole učit o tom, jak o zuby pečovat?**

Na tuto otázku odpovědělo kladně 72 % dětí v roce 2004, 66,1 % dětí v roce 2009.

Graf č. 10



Graf č. 10 bude komentován v kapitole č. 10.2. Vzdělání.

## 10. Výsledky rodiče

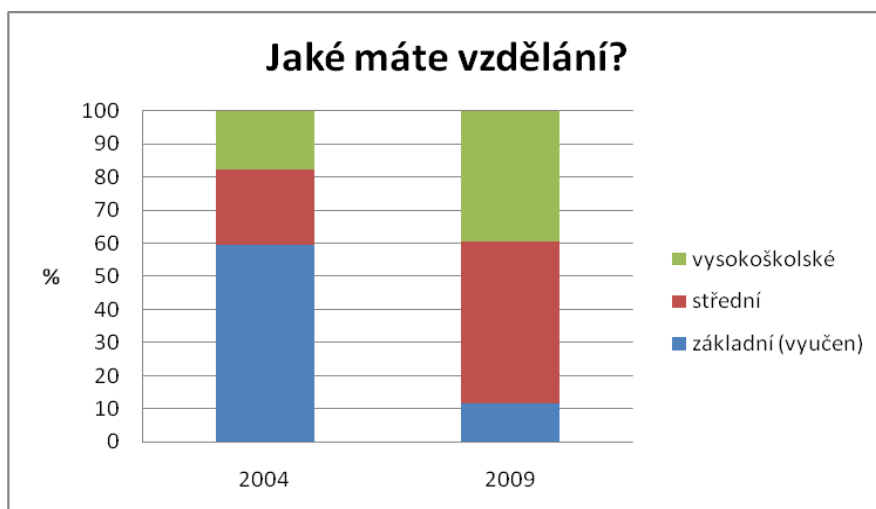
Dotazník se skládal ze sedmnácti otázek. Výsledky jsou seřazeny ve stejném pořadí, jako otázky v dotazníku.

Graf č. 11



Z grafu č. 11 je patrné, že zatímco v roce 2004 bylo ve věkovém rozmezí 40–49 let jen 8,8 % rodičů, v roce 2009 je to 34,2 % rodičů. Naopak ve věkovém rozmezí 20–29 let v roce 2004 bylo 17,5 % rodičů, v roce 2009 je to jen 4,5 % rodičů.

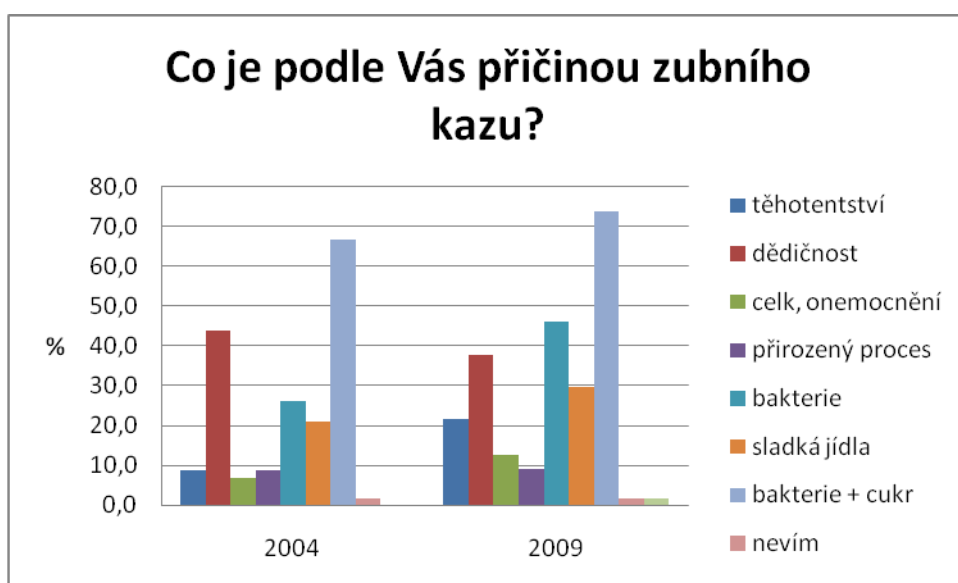
Graf č. 12



V roce 2004 bylo vzdělání rodičů z 59,6 % pouze základní, v roce 2009 bylo základní vzdělání pouze u 11,7 % rodičů. Naopak vzrostlo vzdělání vysokoškolské, v roce 2004 bylo pouze u 17,5 % rodičů, zatímco v roce 2009 u 39,6 % rodičů.

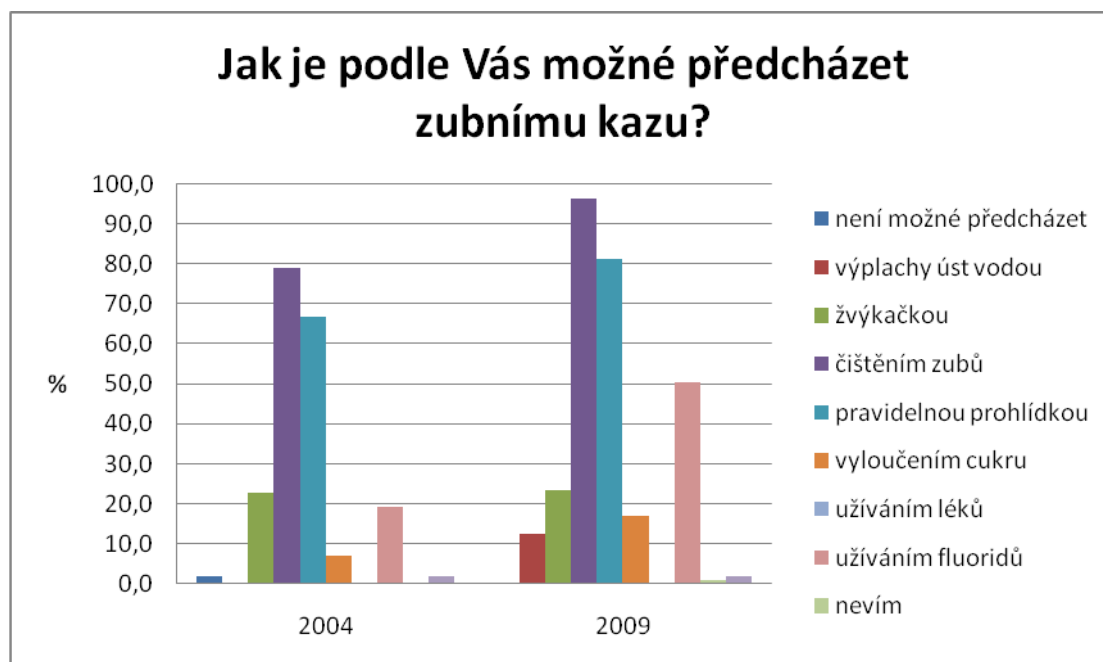
Z grafů č. 11 a č. 12 tedy vyplývá, že věk i dosažené vzdělání rodičů se výrazně zvýšilo.

Graf č. 13



Na otázku Co je podle Vás příčinou zubního kazu rodiče v roce 2009 odpovídali podobně jako v roce 2004, výrazný rozdíl byl pouze u těhotenství, které v roce 2004 jako příčinu označilo 8,8 % rodičů, zatímco v roce 2009 ji označilo 21,6 % rodičů. Rodiče mohli zaškrtnout více odpovědí.

Graf č. 14



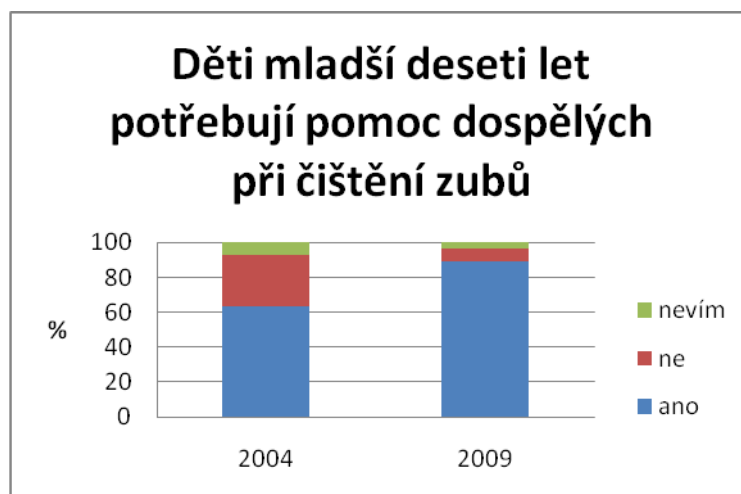
V roce 2004 rodiče nejčastěji volili variantu Čištění zubů (78,9 %), v roce 2009 také (96,4 % rodičů). Variantu Užívání fluoridů zvolilo v roce 2004 pouze 19,3 % rodičů, v roce 2009 50,5 % rodičů. Výrazný rozdíl je i u varianty Výplachy úst vodou, kterou v roce 2004 nezvolil žádný z rodičů, ale v roce 2009 to bylo 12,6 % rodičů. Ostatní varianty jsou srovnatelné. Bylo možné zvolit více odpovědí.

**Otázka č. 3a: Dětské zuby by měly být vyšetřovány pravidelně zubním lékařem.**

Na tuto otázku v roce 2004 odpovědělo kladně 100 % rodičů, v roce 2009 odpovědělo kladně 99,1 % rodičů a 0,9 % rodičů nevědělo.



Graf č. 15



Z grafu č. 15 je patrné, že vědomost rodičů o pomoci při čištění zubů se zvýšila, v roce 2004 odpovědělo kladně 63,6 % rodičů, v roce 2009 odpovědělo kladně 89,1 % rodičů.

**Otázka č. 3c: Čištění zubů zabraňuje zubnímu kazu.**

Na tuto otázku odpovědělo v roce 2004 kladně 98,2 % rodičů, v roce 2009 96,4 % rodičů. Záporně však v roce 2004 neodpověděl žádný z rodičů, v roce 2009 je to 2,7 % rodičů.

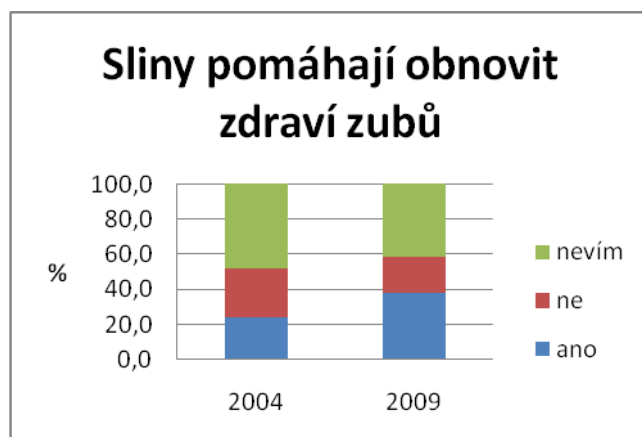
**Otázka č. 3d: Nadměrná konzumace sladkostí a slazených nápojů způsobuje zubní kaz.**

V roce 2004 odpovědělo kladně 90,9 % rodičů, v roce 2009 94,5 % rodičů. Odpověď *Nevím* zvolilo v roce 2004 5,5 % rodičů, v roce 2009 jen 1,8 % rodičů.

**Otázka č. 3e: Fluoridy chrání zuby před zubním kazem.**

Na tuto otázku v roce 2004 odpovědělo kladně 85,5 % rodičů, v roce 2009 84,5 % rodičů. Odpověď *Nevím* v roce 2004 zvolilo 10,9 % rodičů, v roce 2009 13,6 % rodičů.

Graf č. 16



V roce 2004 na tuto otázku odpovědělo kladně 24,1 % rodičů, v roce 2009 to je 38,2 % rodičů. Záporně odpovědělo v roce 2004 27,8 % rodičů, v roce 2009 20 % rodičů. Odpověď *Nevím* zvolilo 48,1 % rodičů v roce 2004 a 41,8 % rodičů v roce 2009.

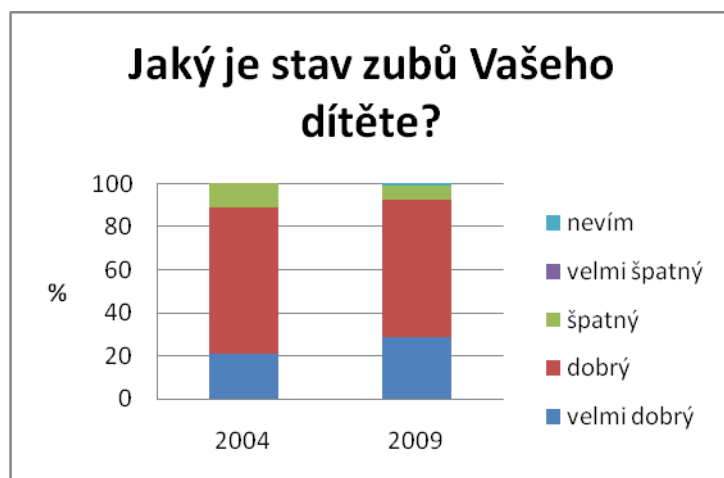
**Otázka č. 3g: Žvýkáním žvýkaček se tvoří v ústech 3x více slin.**

U této otázky se odpovědi z roku 2004 a 2009 téměř neliší, kladně odpovědělo v roce 2004 44,4 % rodičů, v roce 2009 48,2 % rodičů. Odpověď *Nevím* zvolilo v roce 2004 55,6 % rodičů, v roce 2009 48,2 % rodičů. Záporně neodpověděl v roce 2004 žádný z rodičů, v roce 2009 3,6 % rodičů.

**Otázka č. 3h: Učitelé ve školách by měli učit, jak zubnímu kazu předcházet.**

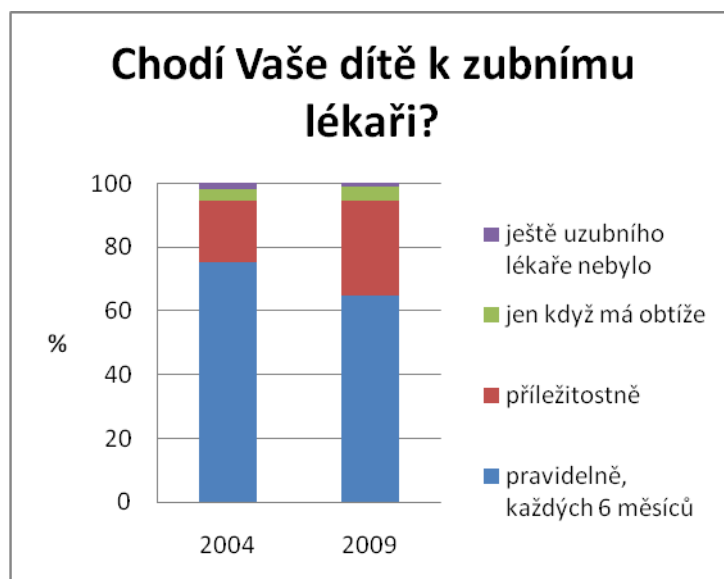
V roce 2004 odpovědělo kladně 64,8 % rodičů, v roce 2009 69 % rodičů.

Graf č. 17



Z grafu č. 17 vyplývá, že zatímco v roce 2004 si 21,1 % rodičů myslí, že stav zubů jejich dítěte je velmi dobrý, v roce 2009 si to myslí 28,8 % rodičů. Variantu *Dobrý* zvolilo v roce 2004 67,9 % rodičů, v roce 2009 to je 64 % rodičů. Variantu *Špatný* zvolilo v roce 2004 12,3 % rodičů, v roce 2009 6,3 % rodičů.

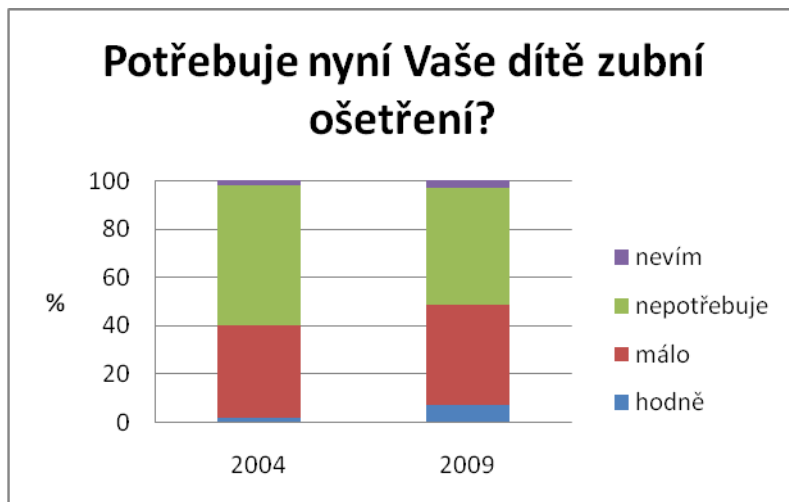
Graf č. 18



Nejčastější odpovědí v roce 2004 i 2009 bylo *Pravidelně, každých 6 měsíců*, ovšem zatímco v roce 2004 to bylo 75,4 % rodičů, v roce 2009 to je 64,9 % rodičů. Variantu *Příležitostně*

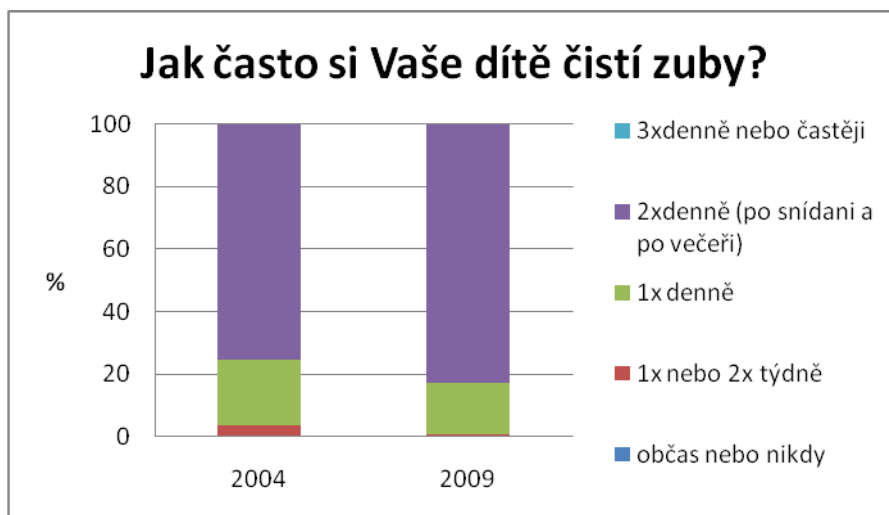
označilo v roce 2004 19,3 %, v roce 2009 to je, bohužel, 29,7 % rodičů.

Graf č. 19



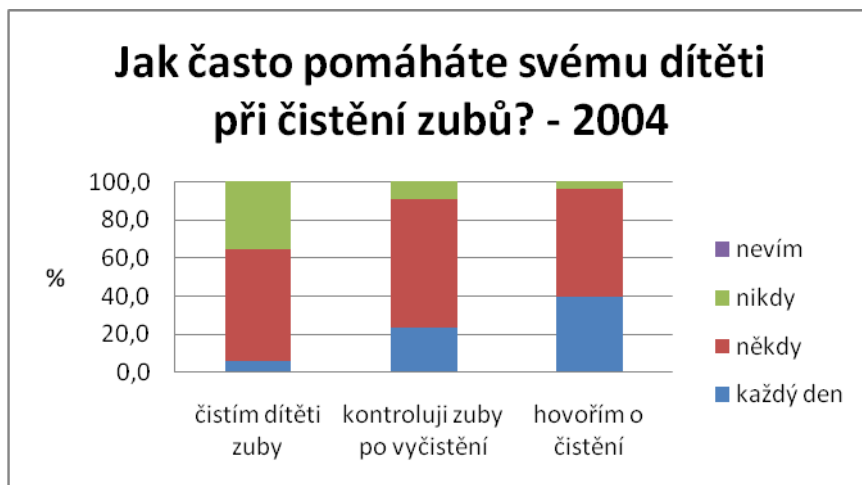
58,2 % rodičů (rok 2004) a 48,6 % (rok 2009) odpovědělo, že jejich dítě nyní zubní ošetření nepotřebuje. Zatímco v roce 2004 variantu *Hodně* zvolilo jen 1,8 % rodičů, v roce 2009 to je 7,2 % rodičů.

Graf č. 20

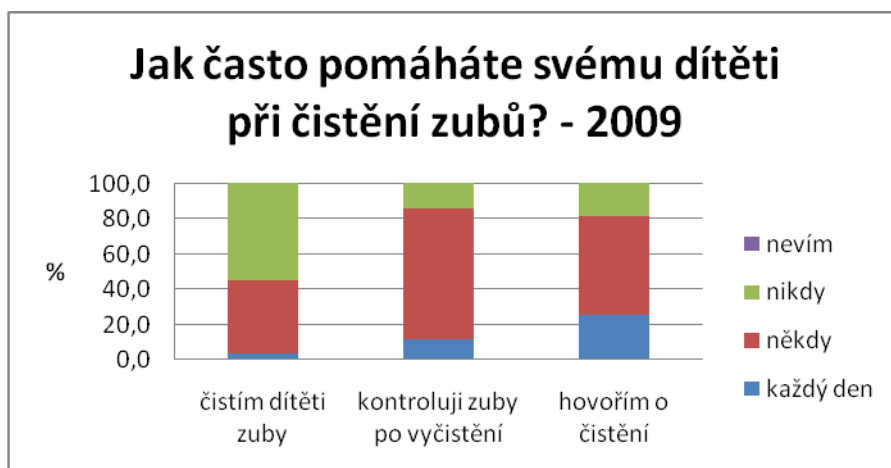


74,5 % rodičů (rok 2004) a 82,9 % (rok 2009) odpovědělo, že si jejich dítě čistí zuby 2x denně. Variantu *1x nebo 2x týdně* zvolilo v roce 2004 3,5 % rodičů, v roce 2009 to je 0,9 % rodičů.

Graf č. 21

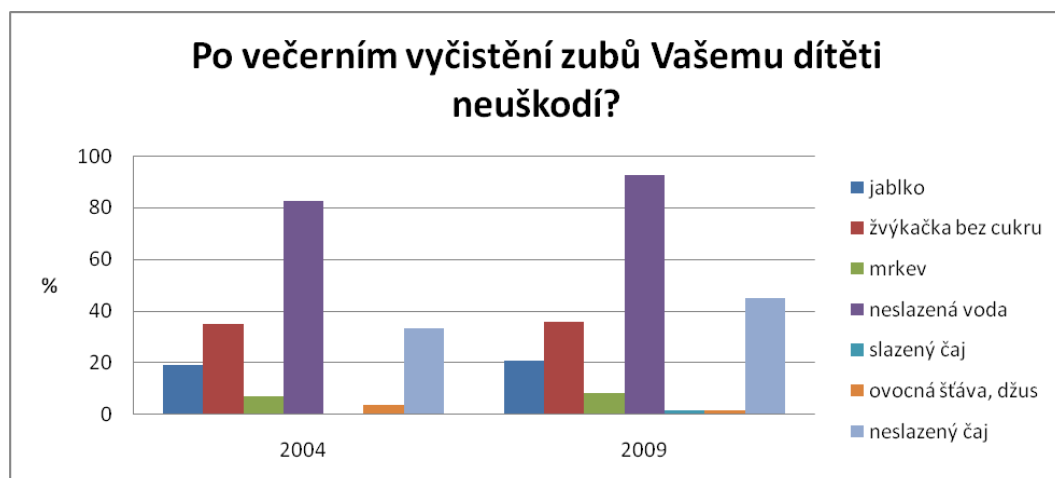


Graf č. 22



Z grafů č. 21 a č. 22 je patrné, že zatímco v roce 2004 čistilo zuby dětem Někdy 58,8 % rodičů, v roce 2009 to je 41,4 % rodičů. Kontrola zubů po vyčistění je v roce 2004 i 2009 srovnatelná, 67,3 % rodičů (rok 2004) a 73,9 % rodičů (rok 2009) zvolilo variantu Někdy. Zatímco v roce 2004 kontrolovalo zuby denně 23,6 % rodičů, v roce 2009 je to jen 11,7 % rodičů. Denně o čistění zubů hovořilo v roce 2004 39,6 % rodičů, v roce 2009 je to jen 25,2 % rodičů.

Graf č. 23

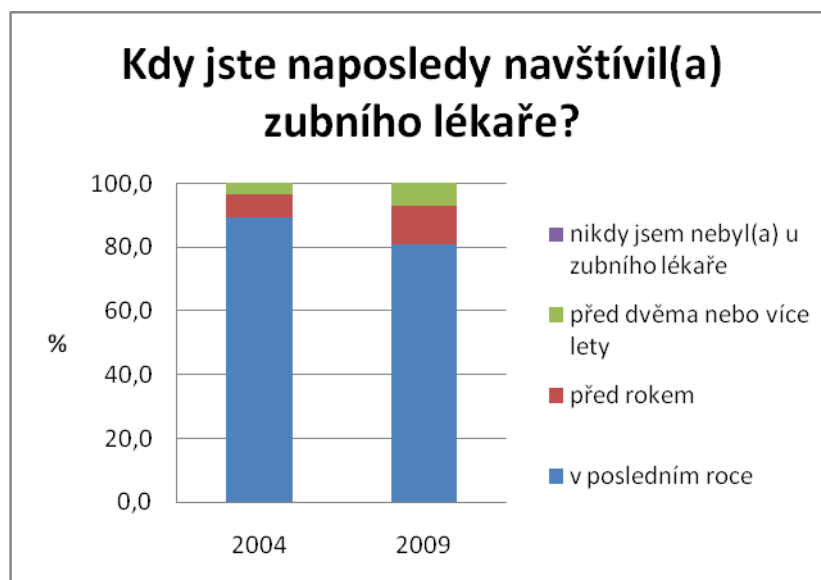


Z grafu č. 23 vyplývá, že rodiče odpovídali podobně v roce 2004 i 2009. Nejčastěji zvolili odpověď Neslazená voda.

**Otázka č. 10: Je preventivní péče o zubní zdraví stejně důležitá jako péče o celkové zdraví?**

V roce 2004 odpovědělo kladně 100 % rodičů, v roce 2009 to je 97,3 % rodičů. 2,7 % rodičů (rok 2009) zvolilo variantu Nevím.

Graf č. 24



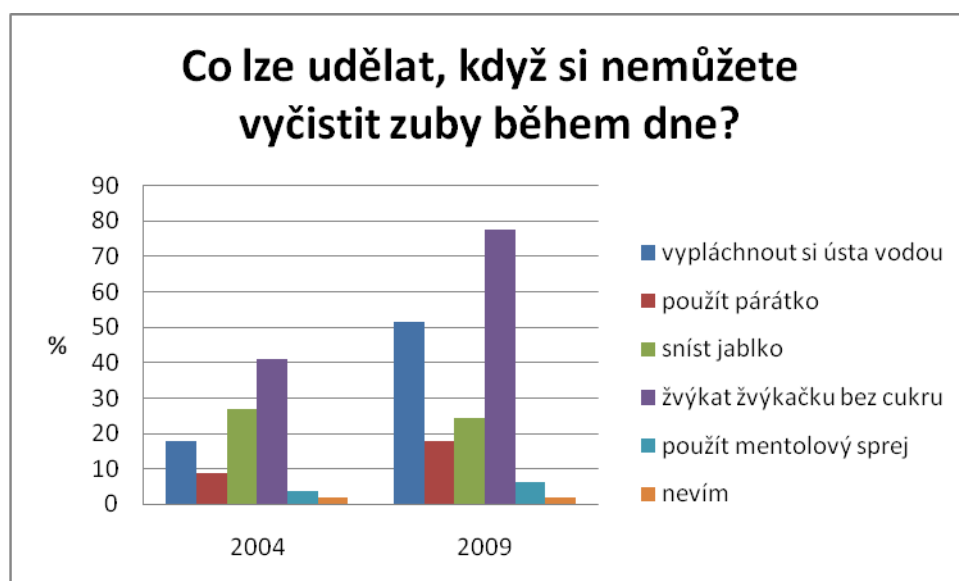
Z grafu č. 24 je vyplývá, že v roce 2004 (89,5 %) i v roce 2009 (81,1 %) rodiče navštívili zubního lékaře V posledním roce.

Před dvěma nebo více lety bylo u zubního lékaře 3,5 % rodičů (rok 2004), ale v roce 2009 to je 7,2 % rodičů.

**Otázka č. 12: Jak často si čistíte zuby?**

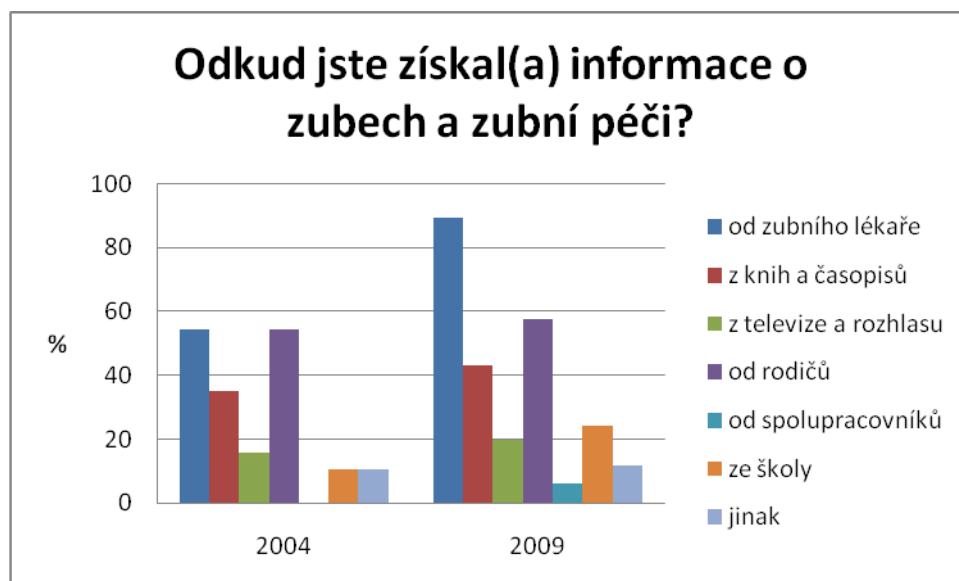
Na tuto otázku odpovědělo variantou 2x denně 78,9 % rodičů (rok 2004) a 86,3 % rodičů (rok 2009). Variantu 1x denně zvolilo 8,8 % rodičů (2004) a 8,1 % rodičů (2009).

Graf č. 25



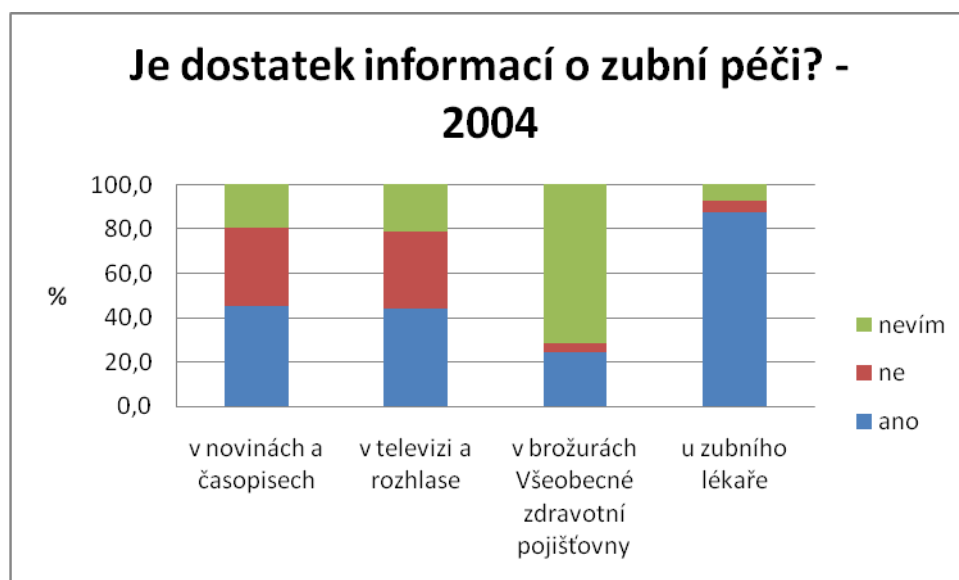
V roce 2009 zvolilo nejvíce rodičů (77,4 %) variantu Žvýkat žvýkačku bez cukru, v roce 2004 to bylo 41,1 % rodičů. Zvýšení je i u varianty Vypláchnout si ústa vodou (rok 2004 17,9 %, rok 2009 51,3 %).

Graf č. 26



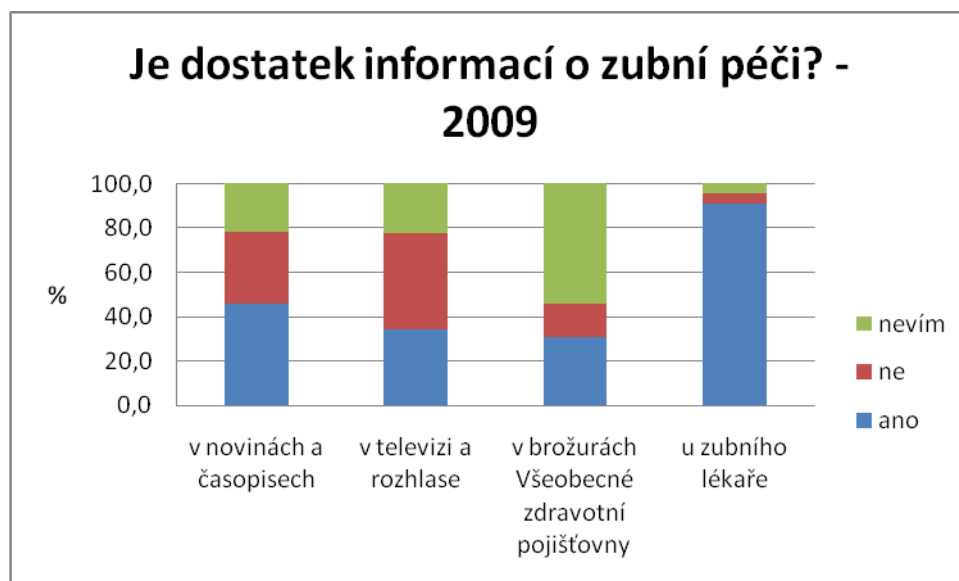
Na tuto otázku bylo možné zvolit více odpovědí. V roce 2004 byly nejčastější odpovědi Od zubního lékaře (54,4 %) a Od rodičů (54,4 %). V roce 2009 byla také nejčastější odpověď Od zubního lékaře (89,1 %) a Od rodičů (57,6 %).

Graf č. 27





Graf č. 28



Z grafů č. 27 a č. 28 je patrné, že v roce 2004 i v roce 2009 odpovídali rodiče podobně. Informace jsou podle rodičů nejvíce dostupné u zubního lékaře a v novinách a časopisech.

### 10.1. Statistické vyhodnocení

V dotaznících dětí i rodičů byly dvě stejné otázky, které jsme statisticky porovnali.

Jedná se o otázku:

1. Jak zabránit vzniku zubního kazu?
2. Co lze udělat, když si nemůžete vyčistit zuby během dne?

Výsledky:

1. Variantu Omezení cukru zvolilo 43,3 % dětí, zatímco u rodičů to je pouze 17,1 %. Z toho vyplývá, že děti jsou více informované než jejich rodiče. Významný rozdíl je i u varianty Pravidelná návštěva u lékaře, kterou zvolilo 56,7 % dětí a 81,1 % rodičů. Zde jsou naopak více uvědomělí a informovaní rodiče. U ostatních variant (Čištění zubů a Žvýkačka) nebyly rozdíly významné.

2. U této otázky je významný rozdíl v odpovědích u varianty Žvýkačka, kterou zvolilo 77,5 % rodičů a jen 32,5 % dětí. U ostatních variant (Vypláchnout si ústa, Sníst jablko a Sníst bonbon) nebyly rozdíly významné.

### **10.2. Vzdělání**

Rodiče měli v dotazníku zvolit Jaké mají nejvyšší dosažené vzdělání a děti měly zvolit Jaké vzdělání mají jejich rodiče.

Děti nejčastěji zvolily odpověď Vyučen, zatímco nejvyšší dosažené vzdělání rodičů bylo Střední.

Vysokoškolské vzdělání mělo 39,6 % rodičů, zatímco tuto variantu zvolilo jen 28 % dětí. Z toho vyplývá, že děti ve třetí třídě ještě nevědí, jaké vzdělání mají jejich rodiče. (4)

## Diskuze

Vzhledem k tomu, že všechny základní školy, které jsem s dotazníky navštívila, vyučují program Zdravé zuby, tedy učí děti jaký chrup mají v ústech, jak si správně čistit zuby a jak často, jak předcházet vzniku zubního kazu, jak často navštěvovat zubního lékaře, které potraviny mohou napomáhat vzniku zubního kazu apod., předpokládám, že jsou děti dostatečně informovány.

K dispozici jsem měla výsledky dotazníkového průzkumu z roku 2004. Stejný dotazník jsem použila v základních školách i v roce 2009.

Proto jsem si položila otázku, zda budou výsledky z dotazníků v roce 2009 ukazovat na zlepšení orálního zdraví u dotázaných dětí v porovnání s výsledky z roku 2004.

U otázky Jak často by sis měl čistit zuby odpovědělo 2x denně 75,8 % dětí v roce 2009 a 55,5 % dětí v roce 2004. U této varianty opravdu došlo od roku 2004 ke zlepšení informovanosti dětí. Ovšem variantu Po každém jídle zvolilo v roce 2004 41,5 % dětí a v roce 2009 jen 24,1 % dětí. Zde naopak informovanost dětí poklesla.

V roce 2004 i 2009 stejné procento (96 %) dotázaných dětí ví, že jejich zubům mohou uškodit dorty, čokoláda, bonbony a zmrzlina.

Zatímco v roce 2004 71 % dotázaných dětí vědělo, že sladké nápoje (limonády, džusy) mohou uškodit zubům, v roce 2009 je to pouze 64 % dotázaných dětí. Zde informovanost dětí poklesla.

Na otázku Jak často chodíš k zubnímu lékaři odpovědělo Pravidelně po půl roce 72,4 % dětí v roce 2004 a jen 51,6 % dětí v roce 2009. Ovšem variantu Jen když mě bolí zub zvolilo v roce

2004 9,3 % dětí, v roce 2009 to je celých 18,3 % dětí. Tento výsledek je velmi alarmující a znepokojující.

První hypotéza se tedy potvrdila jen částečně. U některých otázek děti sice vědí více, ale u důležitých a podstatných otázek došlo od roku 2004 ke zhoršení jejich vědomostí a přístupu k orálnímu zdraví. Ke zlepšení orálního zdraví u dětí bohužel nedošlo.

Dále jsem si položila otázku, zda bude nyní zájem o orální zdraví větší než v roce 2004.

U otázky Chodí vaše dítě k zubnímu lékaři byla sice nejčastější odpovědí v roce 2004 i 2009 Pravidelně, každých 6 měsíců, ovšem v roce 2004 to bylo 75,4 %, v roce 2009 jen 64,9 %. Variantu Příležitostně označilo v roce 2004 19,3 %, v roce 2009 to je, bohužel, celých 29,7 % rodičů. Tento výsledek je velmi alarmující a znepokojující. Vyplývá z něj, že rodiče se svými dětmi nechodí k zubnímu lékaři tak pravidelně, jako tomu bylo v roce 2004.

Na otázku Potřebuje nyní jejich dítě zubní ošetření odpovědělo záporně 58,2 % rodičů (rok 2004) a 48,6 % (rok 2009). Variantu Hodně zvolilo v roce 2004 jen 1,8 % rodičů, v roce 2009 to je celých 7,2 % rodičů. Z toho je patrné, že si někteří rodiče sice myslí, že stav zubů jejich dítěte je špatný, ale pravidelně s nimi k zubnímu lékaři nechodí.

Další znepokojující výsledky jsou u otázky Jak často pomáháte svému dítěti při čištění zubů. V roce 2004 zvolilo variantu Někdy 58,8 % rodičů, v roce 2009 jen 41,4 % rodičů.

Denně o čištění zubů hovořilo v roce 2004 39,6% rodičů, v roce 2009 jen 25,2 % rodičů.

U otázky Kdy jste naposledy navštívili zubního lékaře byla nejčastější odpovědí v roce 2004 i 2009 varianta V posledním roce.

Ovšem variantu *Před dvěma nebo více lety* zvolilo v roce 2004 3,5 % rodičů, v roce 2009 to je už 7,2 % rodičů.

Druhá hypotéza se tedy také potvrdila jen částečně. Zlepšila se sice informovanost a vědomosti rodičů, vědí co je příčinou zubního kazu, jak mu předcházet apod., ale k zubnímu lékaři oni sami ani se svými dětmi pravidelně nechodí.

## Závěr

Účelem této práce bylo posoudit na vzorku škol, jak se zlepšila péče o orální zdraví u dětí základních škol a jejich rodičů v porovnání s dotazníkovým výzkumem z roku 2004, který provedl program Zdravé zuby. K dotazníkovému výzkumu jsem použila stejný dotazník jako při výzkumu v roce 2004 a navštívila jsem stejné základní školy z Prahy 1 a Prahy 2.

Předpokládala jsem, že za uplynulých 5 let se péče a zájem o orální zdraví zlepšil.

Je pravda, že děti i rodiče mají stejné, v některých případech i lepší vědomosti z oblasti orálního zdraví než v roce 2004, ovšem zájem ani péče o zuby se nezlepšila, spíše naopak. Rodiče mají vyšší vzdělání než v roce 2004, zvýšil se i věk rodičů (v roce 2004 bylo ve věkovém rozmezí 40–49 let jen 8,8 % rodičů, v roce 2009 je to 34,2 % rodičů, naopak ve věkovém rozmezí 20–29 let bylo v roce 2004 17,5 % rodičů, v roce 2009 je to jen 4,5 % rodičů). Bohužel i přesto nyní zubního lékaře pravidelně navštěvuje méně rodičů i s dětmi než v roce 2004. Velmi znepokojujících 18,3 % dětí jdou k zubnímu lékaři jen, když je bolí zub.

Důvodem by mohlo být i to, že rodiče mají stále méně času, většinu dne jsou v práci a děti vyzvedávají ze školy až večer, nemají čas navštěvovat zubního lékaře každých 6 měsíců.

Rodiče zubům svých dětí nevěnují tolik času, kolik by bylo potřeba, nekontrolují dětem zuby po vyčištění, nedočišťují zuby (což se doporučuje provádět do 8 let věku dítěte), nekladou na orální zdraví potřebný důraz. Přitom za zdraví dětí, tedy i za orální zdraví, nesou hlavní zodpovědnost právě rodiče.

Rodiče by se měli začít s čištěním zoubků svých dětí již od prořezání prvního zubu, později by měl rodič čistit zuby dětem

2x denně, u předškoláků by měl rodič zuby dětem dočišťovat. Je nutné také použít vhodný zubní kartáček, s měkkými štětinami a malou hlavou, doporučuje se užívat zubní pastu s fluoridy a alespoň 4x ročně vyměnit kartáček. Zubního lékaře je nutné navštívit 2x ročně. Po večerním čištění zubů je vhodné podávat dětem jen vodu a neslazený čaj, protože přes noc se snižuje produkce slin a cukry na chrup působí intenzivněji než ve dne.

Z dotazníkového šetření tedy vyplývá, že díky programu Zdravé zuby děti i rodiče mají dostatek informací o orálním zdraví, vědí jak zubnímu kazu předcházet, jaké pomůcky používat, jaké potraviny konzumovat, jak často zuby čistit, jak často navštěvovat zubního lékaře apod. Avšak i přes dostatek informací a jejich znalost rodiče své děti k zubnímu lékaři nevodí pravidelně po 6 měsících, nekontrolují dětem zuby po vyčištění, nekontrolují, jak často si děti zuby čistí, ani jaké potraviny nebo nápoje po večerním čištění konzumují.

Na orální zdraví se, bohužel, i v 21. století, klade ve společnosti stále malý důraz.

## Souhrn

Práce se zabývá problematikou primární péče o chrup u dětí. Byl proveden dotazníkový průzkum na základních školách, zaměřený na znalosti o orálním zdraví žáků 3. tříd a jejich rodičů.

Jako prostředek k získávání informací byly použity dva typy tištěných dotazníků z programu Zdravé zuby, v plném rozsahu, z nichž jeden typ dotazníků byl pro děti a druhý typ pro jejich rodiče. Dotazníky byly zcela anonymní.

Šetření se zúčastnilo celkem 6 základních škol z Prahy 1 a Prahy 2, které vyučují program Zdravé zuby již několik let.

Celkový počet dotázaných respondentů v souboru byl 120 dětí a 111 rodičů.

V práci byly porovnány výsledky z dotazníkového průzkumu z roku 2004 a 2009.

Byly vysloveny hypotézy

- U dotázaných dětí bude zjištěno zlepšení orálního zdraví v porovnání s dotazníkovým průzkumem z roku 2004
- Zájem o orální zdraví v rodinách bude větší než v roce 2004

Obě hypotézy byly potvrzeny jen částečně. Z dotazníkového šetření vyplývá, že díky programu Zdravé zuby děti i rodiče mají dostatek informací o orálním zdraví, vědí jak zubnímu kazu předcházet, jaké pomůcky používat, jaké potraviny konzumovat, jak často zuby čistit, jak často navštěvovat zubního lékaře apod. Avšak i přes dostatek informací a jejich znalost, rodiče své děti k zubnímu lékaři nevodí pravidelně po 6 měsících, nekontrolují dětem zuby po vyčištění, nekontrolují, jak často si děti zuby čistí, ani jaké potraviny nebo nápoje po večerním čištění konzumují.



## Summary

This paper elaborates on the children primary dental care. There was a questionnaire survey carried out aimed at the knowledge on dental care of elementary school third grade pupils and their parents.

There were used two types of questionnaire from the Zdravé zuby programme in their full scale, one of which was given to children and another one to their parents. Both of them were absolutely anonymous.

In total six elementary schools from Prague 1 and 2 which have been teaching the Zdravé zuby programme for over several years took part in the survey.

Total number of respondents is 120 children and 111 parents.

The paper is comparing the results from the questionnaire surveys made in 2004 and 2009.

It had been hypothesized that:

- The children respondents would prove the oral health improvement in comparison with 2004
- There would be a bigger interest in oral health concerns in families in comparison with 2004

Both hypothesis were confirmed partially only. As the results of the questionnaire survey prove, children and their parents are sufficiently informed on oral health through the Zdravé zuby programme as well as on prevention from dental caries, they also know what aids are good to be used, what food to eat, how often we should brush our teeth and have a dental check up etc. Despite the awareness, parents tend not to take their children to dentist regularly once every six months, they neither check

on children's teeth after brushing nor on the frequency of brushing or food consumed afterwards.

## Seznam použité literatury

1. IVANČAKOVÁ, R. Podpora orálního zdraví v 21. století. LKS, 2006, 16, 3, 30.
2. IVANČAKOVÁ, R. Pokyny pro podávání fluoridů u dětí. LKS, 2000, 10, 10, 12-13.
3. KUDLOVÁ, E., MYDLILOVÁ A. Výživové poradenství u dětí do dvou let. Praha: Grada Publishing a.s., 2005. ISBN 80-247-1039-0.
4. LEKEŠOVÁ, I. Výsledky zpracování dotazníků v roce 2004, Grant Ministerstva zdravotnictví 8009/2004. Praha: Program Zdravé zuby, 2004.
5. LEKEŠOVÁ, I. Program Zdravé zuby, [online]. 2006. Dostupné z: [www.zdravezuby.cz](http://www.zdravezuby.cz).
6. MERGLOVÁ, V., IVANČAKOVÁ, R. Zubní kaz a jeho prevence v časném dětském věku. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009. 111 s. ISBN 978-80-87109-16-8.
7. PROVAZNÍK, K., KOMÁREK, L., PROVAZNÍKOVÁ, H. Manuál prevence v lékařské praxi: VI. Prevence poruch zdraví dětí a mládeže. Praha: SZÚ Praha, 1998. ISBN 80-7071-108-6.
8. SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE, Zdraví 21, Osnova programu Zdraví pro všechny v Evropském regionu Světové zdravotnické organizace. Praha: WHO, 2000. 191 s. ISBN 92-890-1349-4.

## **Seznam příloh**

**Příloha č. 1:** Dotazník pro žáky 3. tříd

**Příloha č. 2:** Dotazník pro rodiče

## **Přílohy**

# DOTAZNÍK

## pro žáky 3. tříd ZŠ

Datum vyplnění :

Škola:

Město:

Označ vždy kroužkem číslo vybrané odpovědi.

Třída:

chlapec /dívka

### 1) Který chrup máš v ústech?

dočasný (mléčný)	1
smíšený–chrup složený z dočasných a stálých zubů	1
úplný stálý	1
nevím	1

### 2) Víš jak zabránit vzniku zubního kazu?

(můžeš zakroužkovat i více odpovědí)

pravidelným čistěním zubů	1
omezením dortů, čokolád, bonbonů limonád, džusů	1
pravidelnými návštěvami zubního lékaře	1
žvýkáním žvýkačky bez cukru	1
nemohu zabránit	1
nevím	1

### 3) Jak často by sis měl/a čistit zuby?

1x týdně	1
2x denně, po snídani a po večeři po každém jídle	1
pouze po sladkostech	1
nevím	1

### 4) Kdo Tě naučil čistit si zuby?

(můžeš zakroužkovat i více odpovědí)

rodiče	1
zubní lékař	1
informace z televize, a rozhlasu z reklam a časopisů	1
naučil/a jsem se to ve škole	1
nikdo	1

**5) Co máš dělat během dne, když si nemůžeš vyčistit zuby?**

vypláchnout si ústa vodou	1
sníst jablko nebo mrkev	1
žvýkat žvýkačku bez cukru	1
sníst mentolový bonbon	1
nevím	1

**6) Co ještě může zlepšit zdraví Tvých zubů?**

(můžeš zakroužkovat i více odpovědí)

zubní pasta bez fluoridů	1
zubní pasta s fluoridy	1
čistění zubů ještě mýdlem	1
žvýkačka bez cukru	1
bublinová žvýkačka	1
sníst jablko vždy po večeři	1
nevím	1

**7) Které z následujících potravin mohou uškodit Tvým zubům ?**

(můžeš zakroužkovat i více odpovědí)

syrová zelenina	1
dorty , čokoláda, bonbony,zmrzlina	1
sladké nápoje- limonády,džusy	1
kyselé citrusové plody	1
slané brambůrky	1
všechny potraviny jsou zdravé	1

**8) Zuby si musím čistit vždy:**

5 minut	1
10 minut	1
2 – 3 minuty	1
nemusím si je čistit	1

**9) Jak často chodíš k zubnímu lékaři ?**

pravidelně po půl roce	1
1 x za rok	1
1 x za 2 roky	1
jen když mě bolí zub	1
nechodím	1

**10) Chceš se ve škole učit o tom, jak o zuby pečovat?**

ano	1
ne	1
nevím	1

**11). Jaké je vzdělání Tvých rodičů ?**

matka :	základní vzdělání	1
	vyučena	1
	střední /maturita	1
	vysokoškolské	1
otec:	základní vzdělání	1
	vyučen	1
	střední /maturita	1
	vysokoškolské	1

Děkuji Ti za vyplnění dotazníku.  
Lucie Žáková, studentka 3. LF UK

## DOTAZNÍK PRO RODIČE

Název školy:

Město:

Odpovězte prosím na všechny otázky a odpovědi zakroužkujte.

### 1) Co je příčinou zubního kazu ?

( použijte více než jednu alternativu je –li třeba)

těhotenství	1
dědičnost	1
celkové onemocnění	1
přirozený proces	1
bakterie	1
cukr	1
bakterie + cukr	1
nevím	1
jiné	1

### 2) Jak je možné předcházet zubnímu kazu?

( použijte více než jednu alternativu je –li třeba)

není možné předcházet	1
výplachy úst vodou	1
žvýkačkou	1
čistěním zubů	1
pravidelnou návštěvou zubního lékaře	1
vyločením cukru	1
užíváním léků	1
užíváním fluoridů	1
nevím	1
jiné	1

### 3) Prosím označte odpověď k následujícím otázkám:

Ano	Ne	Nevím
1	0	2

dětské zuby by měly být vyšetřovány pravidelně zubním lékařem

děti mladší 10 let potřebují pomoc dospělých při čistění zubů

čistění zubů zabraňuje zubnímu kazu

nadměrná konzumace sladkostí a slaz. nápojů způsobuje zubní kaz

fluoridy chrání zuby před zubním kazem

sliny pomáhají obnovit zdraví zubů

žvýkáním žvýkaček se tvoří v ústech 3x více slin

učitelé ve školách by měli učit jak zubnímu kazu předcházet



#### 4) Jaký je stav zubů Vašeho dítěte?

velmi dobrý	4
dobrá	3
špatný	2
velmi špatný	1
nevím	0

#### 5) Chodí Vaše dítě k zubnímu lékaři

pravidelně, každých 6 měsíců	0
příležitostně tj.méně často než 6měs.	1
jen když má obtíže	2
ještě u zub. lékaře nebylo	3

#### 6) Potřebuje nyní Vaše dítě zubní ošetření?

hodně	4
málo	2
nepotřebuje	1
nevím	0

#### 7) Jak často si Vaše dítě čistí zuby?

občas/nikdy	1
1x –2x týdně	2
1x denně	3
2x denně( po snídani a po večeři)	4
3x- vícekrát denně	5

#### 8) Jak často pomáháte svému dítěti při čištění zubů?

( číslo každé odpovědi přiřadíte k bodům a,b,c)

každý den /	někdy /	nikdy /	nevím
4	3	2	1

a) čistím dítěti zuby

b) kontroluji zuby po vyčištění

c) hovořím o čištění

#### 9) Po večerním vyčištění zubů Vašemu dítěti neuškodí

( použijte více než jednu alternativu je –li třeba)

jablko	1
žvýkačka bez cukru	1
mrkev	1
přírodní (neslazená voda)	1
slazený čaj	1
ovocná šťáva, džusy	1
neslazený čaj	1

**10) Je preventivní péče o zubní zdraví stejně důležitá jako péče o celkové zdraví?**

ano	1
ne	1
nevím	1

**11) Kdy jste naposledy navštívil/a zubního lékaře?**

v posledních 12 měsících	4
před rokem	3
před 2 a více lety	2
nikdy jsem nebyl/a u zubního lékaře	1

**12) Jak často si čistíte zuby?**

(použijte pouze jednu odpověď)

zřídka/nikdy	1
jednou nebo 2x týdně	2
1x denně	4
2x denně po snídani a před spánkem	5
po každém jídle	7
pouze po sladkostech	3

**13) Co lze udělat, když si nemůžete vyčistit zuby během dne?**

vypláchnout si ústa vodou	1
použít párátko	1
sníst jablko	1
žvýkat žvýkačku bez cukru	1
použít mentolový sprej	1
nic	1
nevím	

**14) Odkud jste získal/a informace o zubech a zubní péči?**

(použijte více než jednu alternativu je –li třeba)

od zubního lékaře	1
z knih a časopisů	1
z televize a rozhlasu	1
od rodičů	1
od spolupracovníků	1
ze školy	1
jinak	1

**15) Je dostatek informací o zubní péči:**

Prosím označte odpověď k následujícím otázkám:

	Ano	Ne	Nevím
	1	0	2
v novinách a časopisech			
v televizi a rozhlase			
v brožurách Všeobecné zdravotní pojišťovny			
u zubního lékaře			

**16) Jaké máte vzdělání?**

základní	1
střední	1
vysokoškolské	1
vyučen/ jiné	1

**17) Do které věkové skupiny patříte?**

- a) 20 – 30 let                      b) 30 – 40 let                      c) 40 – 50 let

Děkuji za vyplnění dotazníku.  
Lucie Žáková, studentka 3. LF UK